Työterveyslaitos

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Eduskunta
tyv@eduskunta.fi

LAUSUNTO 1/3

9/2/2026

Lausuntopyyntönne s-postitse 27.1.2026, Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta tiistai 10.02.2026 klo 12.15 / U 70/2025 vp / Asiantuntijapyyntö

U 70/2025 VP VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ EDUSKUNNALLE KOMISSION EHDOTUKSISTA EUROOPAN ALUEKEHITYSRAHASTON, MUKAAN LUKIEN EUROOPAN ALUEELLINEN YHTEISTYÖ (INTERREG), KOHEESIORAHASTON JA EUROOPAN SOSIAALIRAHASTON PERUSTAMISESTA OSANA KANSALLISTA JA ALUEELLISTA KUMPPANUUSSUUNNITELMAA SEKÄ ALUEKEHITYKSEN JA LAADUKKAISIIN TYÖPAIKKOIHIN, OSAAMISEEN JA SOSIAALISEEN OSALLISUUTEEN VUOSIKSI 2028–2034 MYÖNNETTÄVÄN UNIONIN TÄYTÄNTÖÖNPANOEDELLYTYKSISTÄ (KOHEESIOPOLITIIKAN ASETUSEHDOTUKSET 2028–2034)

JA

U 53/2025 VP VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ EDUSKUNNALLE KOMISSION ASETUSEHDOTUKSESTA ”EUROOPAN TALOUDELLISEN, SOSIAALISEN JA ALUEELLISEN YHTEENKUULUVUUDEN, MAATALOUDEN JA MAASEUDUN, KALATALOUDEN JA MERIELINKEINOJEN, VAURAUDEN JA TURVALLISUUDEN RAHASTON PERUSTAMISESTA VUOSIKSI 2028-2034 SEKÄ ASETUKSEN (EU) 2023/955 JA ASETUKSEN (EU, EURATOM) 2024/2509 MUUTTAMISESTA”, JATKOSSA KUMPPANUUSRAHASTOASETUS (NRP-ASETUS), JA KOMISSION ASETUSEHDOTUKSESTA ”EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUS TALOUSARVION MENOJEN SEURANTAA JA TULOKSELLISUUTTA KOSKEVAN KEHYKSEN SEKÄ UNIONIN OHJELMIA JA TOIMINTAA KOSKEVIEN MUIDEN HORISONTAALISTEN SÄÄNTÖJEN VAHVISTAMISESTA”, JATKOSSA TULOKSELLISUUSASETUS

Työterveyslaitos kiittää mahdollisuudesta lausua kahteen Valtioneuvoston kirjelmään liittyen komission asetusehdotuksiin. Lausunnossa tarkastellaan EU-rahastojen merkitystä ja kehittämistarpeita erityisesti työelämän tutkimuksen ja kehittämisen näkökulmasta. Työterveyslaitos toimii asiantuntija- ja tutkimuslaitoksena ja hakee osan rahoituksestaan t&k-rahoittajilta, minkä vuoksi se arvioi asetusehdotuksia myös rahoituksen hakijan ja hankkeiden toteuttajan näkökulmasta.

Lausunnon kolme pääteemaa ovat:

1. EU-aluerahastojen sisällölliset painotukset,
2. vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden arvioinnin kehittäminen ja
3. rahoitusinstrumenttien kehittämistarpeet.

1. Rahoituksen kohdentaminen kansallisesti tärkeisiin teemoihin

Työterveyslaitos puoltaa panostuksia kokonaisturvallisuuden ja taloudellisen kasvun edistämiseen. Työelämän toimivuus on olennainen osa kokonaisturvallisuutta: turvallisuuskriittiset alat, huoltovarmuuskriittiset alat ja

kaikkien työpaikkojen toimintakyky muodostavat perustan yhteiskunnan kriisinkestävyydelle. Myös mielenterveyden edistäminen, osallisuus ja tasa-arvo ovat keskeisiä kokonaisturvallisuuden elementtejä.

Rahoituksessa on hyvä huomioida alueelliset erityistarpeet ja tiettyjen toimialojen kuten maatalous ja sen henkilöstön työkyky sekä esimerkiksi itäisen Suomen merkitys ja ennen muuta vireän elinkeinotoiminnan edistäminen ja toisaalta pohjoisen Suomen rooli ja toimintaedellytysten kehittäminen arktisessa ilmastossa.

Työelämän kehittäminen on välttämätöntä myös kilpailukyvyn ja kasvun varmistamiseksi. Rahoitusinstrumentit mahdollistavat laajamittaisen yhteistyön ja tukevat esimerkiksi kolmikannan yhteistyönä valmistuvan Kansallisen työelämän kehittämisstrategian toimeenpanoa, joka vaatii alueellista vahvistusta onnistuakseen.

Varojen jaon kriiseihin vastaamiseen liittyvän joustovaran säännöissä olisi huolehdittava, että tasapaino tavoitteiden välillä säilytetään, jotta esimerkiksi työllisyyden, osaamisen ja sosiaalisiin tavoitteisiin perustuva (nykyisin ESR+) rahoitus ei voi poistua äkkiä kokonaan esim. rajaturvallisuuden kriisin vuoksi. ESR+ -rahoitetut kehittämistoimet lisäävät osallisuutta ja vahvistavat työelämän osaamisen kehittymistä erityisesti silloin, kun niiden edistäminen ei onnistu mielekkäästi vain yhden alueellisen toimijan tai kohderyhmän omin voimin. Tämä lisää luottamusta yhteiskuntaan ja on siten kokonaisturvallisuudenkin näkökulmasta tärkeää.

2. EU-aluerahastojen kehittämisessä tulee huomioida vaikuttavuus ja tuloksellisuuden arviointi

Tämän kauden ESR Valtakunnallisen toimin on lähinnä koordinoitu ja levitetty tuloksia, mikä ei ole ollut vaikuttavuutta ajatellen vahva ratkaisu. Tutkimustahot voisivat tuoda mm. osaamiseen ja työelämän tarpeisiin nähden tutkitusti vaikuttavampia kehittämistoimia ja edistää eri alueiden toimijoiden yhteistyötä. Eritysesti valtakunnallisissa toimissa tulisi olla parempi mahdollisuus tehdä tutkimukseenkin perustuvaa kehittämistä.

Tulosperusteisuus soveltuu eri tavoin erilaisiin kehittämistoimiin, joten kansallisesti on hyvä säilyttää oikeus arvioida muunkinlaisia perusteita. Indikaattoreissa olisi hyvä olla myös laadullista seurantaa, jotta kehittämistarpeita koskeva keskustelu olisi monipuolisempaa. Tämän hetken ESR+ ja EAKR indikaattoreista monet kuvaavat toivottuja lopputulemia, mutta jäävät osin kauas itse tekemisestä. Vaikuttavuuden arvioimiseksi indikaattorit tulisi kohdentaa ja perustella vaikutusketjuilla. Toisaalta ohjelmakohtaisten indikaattoreiden hyödyntämiseksi tarvitaan ammattimaista tutkimusosaamista ja koordinointia, ja hankkeita rahoitettaessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota vaikuttavuuteen. Esimerkiksi ESR -Solmu-koordinaatiohankkeessa (vuosina 2014-2023) tehty työ- ja toimintakyvyn muutosten arviointi tuotti tietoa muutoksesta rahoitetuissa hankkeissa kokonaisuutena, mutta ei tuottanut tietoa siitä millaisilla toimilla oli vaikuttavuutta. Onnistuneetkaan hankkeet eivät välttämättä skaalaudu ilman vaikuttavuustietoa.

Sekä EAKR:ssa että ESR on syytä edelleenkin tukea tutkimuslaitosten, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän ja muidenkin työnantajaorganisaatioiden yhteistyötä, jotta TKI-toiminta vahvistuu alueilla ja osaamisvajeisiin voidaan vastata sujuvasti.

Kaikkiaan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden arvioimiseksi on tärkeää varmistaa tutkimuksen tekemisen mahdollisuus kehittämistoiminnan ohessa rahoitettavissa hankkeissa tai niiden koordinoimisessa.

3. Rahoitusinstrumenttien kehittämistarpeet

Euroopan aluekehitysrahastoilla on merkittävä rooli kansallisessa työelämän kehittämisessä.

Yhteinen kansallinen suunnitelma voisi vähentää toiminnan pirstaleisuutta ja vahvistaa kehittämistoimien jatkuvuutta. Siirtymä useasta rahastosta yhdeksi rahastoksi vähentää suunnittelun ja hallinnon taakkaa ja voi yksinkertaistaa eri tavoitteisten toimien synergistä toteuttamista. Se voi parhaimmillaan edistää kehittämistoimien jatkumon vahvistumista sekä alueellisesti että kansallisesti. Kuluvalla ohjelmakaudella esim. EAKR:n ja ESR+hankkeiden välinen synergia on ollut haastava toteuttaa, sillä osa EAKR varoista jaetaan mm.

alueellisen erikoistumisen mukaan ja ESR+ varoista taas esim. demografian muutoksista syntyvien tarpeiden mukaisesti. Synergian mahdollistamisen vuoksi myös ohjelmakauden toimien suunnittelussa on oltava joustonvaraa.

Sääntöjen yhdenmukaistaminen mm. horisontaalisissa periaatteissa voi helpottaa toteuttavien tahojen taakkaa ja on tavoitteena kannatettava. Se voi myös onnistuessaan yksinkertaistaa ohjelman toteuttamista ja parantaa periaatteiden toteutumista kautta Suomen.

Rahoittajaviranomaisten ja välittävien toimielimien (maakuntaliitot, Elinvoimakeskukset) ohjeistuksissa esiintyvät alueelliset erot kuormittavat hanketoimijoita, ja yhtenäisyyteen tulisi panostaa.

Hanketoimijoille kasautuvat seurantavelvoitteet on arvioitava kokonaisuutena. On tärkeää, että myös pienet toimijat voivat osallistua hankkeisiin eikä hallinnollinen taakka nosta ei-tuettavien toimien kustannuksia.

Antti Koivula
pääjohtaja

Salla Toppinen-Tanner
johtaja